

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ

ವಿಷಯ : ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೊಡುಗೆ

ವಿಚಾರಮಂಡನ :-

ವೃತ್ತಿ ನಿಟ್ಟೂರು ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ್
ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗಾಧ್ಯಕ್ಷರು
ಶ್ರೀ ಧ.ಮ.ಮಹಿಳಾಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರು

ಅರಹಂತಧಾರಿಯತ್ತಂ ಗಣಧರ ದೇವೇಕಿ ಗಂಧಿಯಂ ನವ್ಯಂ |

ವಣಮಾದಿ ಭತ್ತಿಲುತ್ಥ ಸುದರ್ಶಣ ಮಹೋದಕಂ ನಿರಸಾ ||

ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗಳೆರಡೂ ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇವು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭಾವಿಸಿವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತವು ನಿಖರವಾದುದು. ನಯಗೋಳಸಲ್ಲದ್ದು. ಪರಿಷ್ಕೃತವಾದುದು ಅಲ್ಲದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಔದ್ಯೋಗ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿ ಶ್ರೀಮಂತರು. ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮತ್ತು ದೊರೆ ಮಕ್ಕಳು ಬಳಸುವಂತಹ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಾಗ್ವಿಧಾನವಾಗಿ ಹಲಿಯುವಂತಹುದು. ದೈವಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೋ, ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೋ, ಪುರೋಹಿತರೋ, ದೊರೆ ಮಕ್ಕಳೋ ಬಳಸುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಪೌಡ್ವಿಮಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷೆ. ಇದರ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಿಕ್ಷಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಿಣತಿ ಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಾದರೋ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಹಾಗೂ ರೂಢಿಗತವಾದುದು. ಅತಿಶ್ವಿತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಸುಬಾಷೆ ಇದಾಗಿದ್ದು. ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಒದಗುವಂತಹುದು. ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಸಮುದಾಯವರ ಸ್ವಭಾವಸಹಜವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಜನಭಾಷೆಯೇ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ. ರಾಜರುಗಳಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಲೀ, ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ, ಅವರ ತಿಳವಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತಹ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಬೇಕಾದಾಗ, ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಶೋಕನು ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು.

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತಗಳನ್ನೇ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ವೈವಿಧ್ಯ ಎನೇ ಇದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ವಾಗ್ವಿಧಾನದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಜನಭಾಷೆಯಾದ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ಕ್ರಮೇಣ ದಿಕಾಸ ಹೊಂದಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಸದಾಚಾರ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಡಿಸಲುಗಳಿಂದ ಅರಮನೆಯ ರಾಜಸಭೆಗಳವರೆಗೆ ಹರಡಿತು. ಹೀಗೆ 'ಜನಭಾಷೆ'ಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ಕ್ರಮೇಣ 'ಜನಭಾಷೆ'ಯೂ ಆಯಿತು. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ಬುದ್ಧ-ಮಹಾವೀರರೂ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಈ ಜನಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲೇ ಮಾಡಿದರು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗುವ ಗೌರವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಆಗ ಕೆತ್ತಿಸಿದ ಈತನ 13 ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, 8 ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 6 ಶಾಸನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಯೇ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪಾಠಕ್ರಮ ಒಂದೇ

ಲೀತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಜಿಂಕರಾಮೇಶ್ವರ, ಎರಗುಡಿ ಮತ್ತು ರಾಜುಲಮಂಡಲಿ, ಗಬಿಮಲ ಹಾಗೂ ಪಾಲ್ಕಿಗುಂಡು ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ -

- 1) ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮತ್ತು
- 2) ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ವಿನಯಶೀಲಗುಣಗಳು ತುಂಬಾ ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಅಂಶಗಳು.

ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಾಳಿದ ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿಕದಂಬರು ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಆಡಳಿತಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಮೊದಮೊದಲು ಬಳಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1 ರಿಂದ 3ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತವನ್ನಾಳಿದ ಸಾತವಾಹನರ ಶಾಸನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಳವಳ್ಳಿ, ಬನವಾಸಿ, ಸನ್ನತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಜಿತವಾದ ಶಾಸನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಸಾತವಾಹನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಗೆ ಬರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮೌರ್ಯ-ಪ್ರಾತವಾಹನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವು ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಆಗಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ರಚನೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನಕವಿಗಳು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರಸರುಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದರೆಂದು ಇತಿಹಾಸ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 300 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 400 ರವರೆಗೆ ಈ 700 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 2000 ಶಾಸನಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯವಂಶದ ರಾಜನಾದ 'ಹಾಲ'ನು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಗಾಹಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ 'ಗಾಥಾನಪ್ತಶತೀ' / 'ಗಾಡಾನಪ್ತಶತೀ' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಚೇತನೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಾಗ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪೋಷಣೆ ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಿತು. ಅಜಲ ಭಾರತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳು ಆಗ ರಚನೆಯಾದವು. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನೊಡನೆ ಕೃತಕೇವಲ ಭದ್ರಬಾಹುಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದೊಡನೆ ಉತ್ತರಾಪಥದಿಂದ ಬಂದರು. ಈ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಜೈನಧರ್ಮವೂ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯೂ ಬೇತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ನಂತರ ಪ್ರಾಕೃತ-ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಮುಣಿಯೋ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಮುಣಿಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳು ತೀರಾ ಅಪರೂಪ. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕುಂದಕುಂದರ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕನ್ನಡಲಿಪಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮುಣಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ-ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಡುವೆ ಕೂಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಇತ್ತೆಂಬುದು ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಪರಿಪೋಷಿತವಾದುದು ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮೂಲದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ಅಡ್ಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಈಗ ಸುಮಾರು 2000 ವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 5ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂಬ ಎರಡು ತಾಯಂದಿರ ಎದೆಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದು ಬೆಳೆದು ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಸಮೃದ್ಧವಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಹಳ್ಳಿಡಿಶಾಸನ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಕನ್ನಡ-ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ತದ್ಭವಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದ ಶಬ್ದಭಂಡಾರ ಸಮೃದ್ಧ / ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಕನ್ನಡಿಗರು ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಮಣಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವು ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ : ಏಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಜೈನಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದುದು. ಈ ಸೂತ್ರ ಗಮನಿಸಿ -

ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ - ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯ = ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ ದುರ್ಬಲ. ಹಾಗೆಯೇ

ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯ - ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ = ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯ ದುರ್ಬಲ.

ಜನಪದ ಭಾಷೆಯು ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದಾಗ ಹಾಗೂ ಅದರ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಅದು ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಗೆ ಈ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಎರಡು ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಕಥೆ ಮತ್ತು ಚರಿತಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಧುರವಾದ ರಸಾತ್ಮಕತೆಯ ಸಮಾವೇಶವಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ - ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ + ಗದ್ಯಕಾವ್ಯ + ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ + ಮಹಾಕಾವ್ಯ + ಖಂಡಕಾವ್ಯ + ಮುಕ್ತಕಾವ್ಯ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ. ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾ-ಶಾಸನಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಸುಮಾರು 2300 ವರ್ಷಗಳ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಪ್ರಾಕೃತಗಾಹೆಯನ್ನು ನೋಡಿ -

ಚಂದಮ ಉಂಕಿಂ ಣಿಸಾ ಣಲನೀಕಮತೀಕಿಂ ಕುನುಮಗುಚ್ಚೇಹಿಂಲತಿ |

ಹಂನೇಹಿ ನರನ ನೋಹಾ ಕವ್ತಕಹಾ ಸಜ್ಜಣೀಹಿಂ ಕರಇ. ಗುರುಇ || 2-50 ಟೀಕಾ ||

ರಾತ್ರಿಯು ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ನಳಿನಿಯು ಕಮಲಗಳಿಂದ, ಲತೆಯು ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಚಗಳಿಂದ, ಶರದೃತುವು ಹಂಸಸರೋವರಗಳಿಂದ, ಕಾವ್ಯ ಕಥೆಗಳು ಸಜ್ಜನರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಅದೇ ರೀತಿಯ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಹ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳು ಅಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದದ ಹಲವಾರು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. 'ಗಾಹಾಸತ್ತಸಇ' / 'ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತೀ'ಯ ಅನೇಕ ಗಾಥೆಗಳು ಶೃಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ - ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸಾಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ / ಕಾವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದೆ. ಸರಸ್ವತೀಕಂಠಾಭರಣದ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ -

ತೇ ವಿರಲಾ ಸವ್ಪುರಿನಾ ಜೇ ಅಭಣಂತಾ ಘಡೇಂತಿ ಕಜ್ಜಾಲಾವೇ |

ಥೋ ಅ ಚ್ಚಿಅಂ ತೇ ವಿದುಮಾ ಜೇ ಅಮುರ್ತಿಅ ಕುನುಮಣಿಗ್ಗಮಾ ದೇಂತಿಫಲಂ ||

(ಸ.ಕ., 4-162 ಸೇತುಬಂಧ 36)

ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸತ್ತುರುಷರು ವಿರಳವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಫಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಫಲ ನೀಡುವ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಸಹ ಕೆಲವೇ ಇವೆ.

'ಹೇಳದೇ ಮಾಡುವವನು ರೂಢಿಯೊಳಗುತ್ತಮನು. ಹೇಳಿ ಮಾಡುವವನು ಮಧ್ಯಮನು. ಹೇಳಿಯೂ ಮಾಡದವನು ಅಧಮನು' ಎಂಬ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಾಕ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಾಗುವುದಲ್ಲವೇ? ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕಭಾಷೆಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಲೋಕಮಾನಸದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ :

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ-ಚಂಪೂ-ಮಹಾಕಾವ್ಯ-ಖಂಡಕಾವ್ಯಗಳೆಂಬ ಕಾವ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಿರಿಮೆ-ಗಲಿಮೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ತಾಯಿಬೇರು ಅಥವಾ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಗಳೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

- 1) ಪಂಪರಾಮಾಯಣ : ಅಭಿನವ ಪಂಪನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ನಾಗಚಂದ್ರ / ನಾಗವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1100)ನು 'ಪಂಪರಾಮಾಯಣ'ವೆಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠದರ್ಜೆಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕೃತಿಯೂ ಆಗಿದೆ. 7ನೇ ಶತಮಾನದ ಆಚಾರ್ಯ ರವಿಷೇಣರೆಂಬ ಜೈನಾಚಾರ್ಯರ 'ಪದ್ಮಪುರಾಣ'ವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಕೃತಿಯು ಇದರ ಮೂಲ ಆಕರಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ವಿಮಲಾಚಾರ್ಯ'ರೆಂಬ ಜೈನಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿ 'ಪಲುಮಚಲಿಲು' ಆಕರಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.
- 2) ತ್ರಿಲೋಕಸಾರ : 11ನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ಕೃತಿಯು ಜೈನದರ್ಶನದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಖಗೋಳ, ಭೂಗೋಳಗಳ ವಿಸ್ತೃತ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ 'ತ್ರಿಲೋಕಸಾರ'ವೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯ ನೇಮಿಚಂದ್ರರ ಈ ಕನ್ನಡಕೃತಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 840ರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ಯತಿವೃಷಭರಿಂದ ಶೌರಸೇನೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ 'ತಿಲೋಯಪಣ್ಣತಿ' ಗ್ರಂಥವು ಆಕರಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.
- 3) ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪ್ರೇಕ್ಷ : ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಆ.ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯವರ ಪ್ರಕಾರ 6ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕೇಯಮುನಿಯ ಈ 'ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪ್ರೇಕ್ಷ' ಎಂಬ ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆಕರಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಕುಂದಕುಂದರು ಶೌರಸೇನೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ಬಾರಸ ಅಣುವೆಕ್ವಾ' ಎಂಬ ದ್ವಾದಶ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳು, 12 ವ್ರತಗಳು, 8 ಅಂಗಗಳು, 12 ತಪಗಳ ವಿಸ್ತೃತ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥವೇ ಆಗಿದೆ.
- 4) ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ : (ಕ್ರಿ.ಶ. 1140) ಕರ್ಣಪಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೃತಿ 'ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ'ವು 22ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರ ನೇಮಿನಾಥರ ಭವಾವಳಿ, ಬದುಕು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಅಂಜಿಸುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಆಕರಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. 700ರ 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಕೃತ 'ಲಿಟ್ಟಣೇಮಿಚಲಿಲು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.
- 5) ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣ : (ಕ್ರಿ.ಶ.1189) ಅಗ್ನಿಗಳ ಈ 'ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣ'ವು 8ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ತೀರ್ಥಂಕರ - ಪೂರ್ವಭವ, ಬದುಕು-ಸಾಧನೆಗಳ ಗ್ರಂಥ. ಇದರ ಆಕರಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ.ದಲ್ಲಿನ ಅ|| ಯಶ:ಕೀರ್ತಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಚಂದ್ರಪ್ರಕಚಲಿಲು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.
- 6) ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ : ಅ|| ಶಿವಕೋಟಿ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ / ಶಿವಾರ್ಯರ ಈ ಕೃತಿ ಹಳಗನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. 19 ಉಪಸರ್ಗಕವಲಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ ಇದೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿ ಮೂಲಾಯಾರ / ಮೂಲಾಚಾರ ಗ್ರಂಥದ 6ನೇ ಕವಚಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ವಡ್ಡಕಹಾ'.

- 7) ಯಜ್ಞೋದರಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಅನಂತವುರಾಣ : (ಕ್ರಿ.ಶ.1230)ರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ ಜನ್ನನ ಈ ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳೂ ಮೂಲ ಅಕರಗ್ರಂಥಗಳೂ ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 10ನೇ ಶತಮಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅವಧಂಶ ಕವಿ ಪುಷ್ಪದಂತನ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿ 'ಜನಹರಚರಿಣ' ಹಾಗೂ ದಿ.ಸಂ. 1213ರ ನೇಮಿಚಂದ್ರರ 'ಅನಂತನಾಹಚರಿಣ' ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಕರಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ.
- 8) ವರ್ಧಮಾನವುರಾಣ : ಅಚ್ಚನ್ನಿನ 'ವರ್ಧಮಾನವುರಾಣ'ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಟಾಯಗರ ಕೃತಿಗಳಾದ ನರಸೇನನ 'ವರ್ಧಮಾನಕವ್ಯಾ' ಹಾಗೂ ಹಲ್ಲಕವಿಯ 'ವರ್ಧಮಾನಕವ್ಯ' ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಕರಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ.
- 9) ಸುಕುಮಾರಚರಿತ್ರೆ : (ಕ್ರಿ.ಶ. 1068) ಶಾಂತಿನಾಥ ಕವಿಯ ಕನ್ನಡದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ 'ಸುಕುಮಾರಚರಿತ್ರೆ'ಯ ಮೂಲ ಅಕರಗ್ರಂಥ. ಶ್ರೀಧರಾಟಾಯಗರ ಪ್ರಾಕೃತಚರಿತ ಗ್ರಂಥ 'ಸುಕುಮಾರಚರಿಣ' ಸುಕುಮಾರಮುನಿಯ ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತವಾಗಿದೆ.
- 10) ಲೀಲಾವತಿಪ್ರಬಂಧ : ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸು.1190)ರ ಲೀಲಾವತೀ ಪ್ರಬಂಧವೆಂಬ ಕನ್ನಡಕಥಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ (ಸು. 800)ರ 'ಕೋಣುಹಲ'ನ 'ಲೀಲಾವತಿ' ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥವು ಮೂಲ ಅಕರಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1034) ಜನೇಶ್ವರಸೂರಿಕೃತ 'ಪ್ರಾಕೃತಲೀಲಾವತಿ'ಯ ನೇಮಿಚಂದ್ರರಿಗೆ ನೇರ ಅಕರವಾಗಿರಬಹುದು.

ಜೈನರ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವರುಗಳಾದ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾರತದವರೇ ಆದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಟಾಯಗರು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದವರು. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ನಡುವಿನ ಕಂದಕವನ್ನು 'ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ'ಯೆಂಬ ನೇತುವೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದ ಸಂಪರ್ಕ ಸೇತುವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ. :- ಶಿವಕೋಟಿ ಶಿವಾಟಾಯಗ, ವಟ್ಟಕೇರ, ಭೂತಬಲ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ವೀರಸೇನರು, ವರಸೇನರು, ಸಮಂತಭದ್ರ, ನೇಮಿಚಂದ್ರಾದಿಗಳು ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜೈನ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಗಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ರಚನೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನಕವಿಗಳು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಕೃತ ಪಠ್ಯಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಾತವಾಹನರ ಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ 'ಗುಣಾಡ್ಯ'ನು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1ನೇ ಶತ) ಬೃಹತ್ಪಥೆಯನ್ನು ವೈಶಾಖೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಅರಸ 'ಹಾಲ'ನು 'ಗಾಘಾಪತ್ತಸಣಿ'ಯನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಚನನಾರ, ಸಮಯನಾರ ಮತ್ತು ನಿಯಮನಾರ, ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ, ಅಷ್ಟಪಾಹುಡ, ತಿಲೋಯವಣ್ಣತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕುಂದಕುಂದಾಟಾಯಗರು. ಛಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ಶಿವಕೋಟಿ ಶಿವಾಟಾಯಗರು. ಮೂಲಾಟಾರವೆಂಬ ಶೌರಸೇನೀ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ. ವಟ್ಟಕೇರರು. 'ಕರಕಂಡಚರಿಣ' ಎಂಬ ಅವಧಂಶಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ ಕನಕಾಮರ ಮುನಿಗಳು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಕೃತ ಕವಿಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್.ಪಂಚಮುಖೀ ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸತಜ್ಞರು - ಪ್ರಾಕೃತ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅವಲೋಕನ ಮಾಡುತ್ತಾ (ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ, 143-61)ದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಉದಾ. : ಕುಂದಕುಂದಾಟಾಯಗರು, ವಟ್ಟಕೇರರು, ಶಿವಕೋಟಿ ಶಿವಾಟಾಯಗರು - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬುದು ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜೈನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಈಗ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಲೋಕವಿಭಾಗವೆಂಬ ಸರ್ವಾನಂದಿಗಳ ಕೃತಿಯು ಹಾಗೂ ತಿಲೋಯಪದ್ಧತಿ ಎಂಬ ಯತಿವ್ಯವಹರ ಕೃತಿಯು ಬಲುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡ - ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾದವುಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ಯಾಮಕುಂಡಾಚಾರ್ಯರ ವೇದಲಾದವರು ಪಟ್ಟಣದಾಗಮದ ಕಲ್ಪ ಭಾಗಗಳಿಗೆ 'ಪದ್ಧತಿ'ಯೆಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದಕ್ಕಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೀಡಿದ ಪ್ರಚೋದನೆ-ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳು ಕಾರಣವಾದುವೆಂಬ ಅರಿವು ಅತ್ಯಂತ ಹರ್ಷದಾಯಕವಾಗಿ ಕಣ್ಮೆದುರು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಕುಂದ-ಕುಂದರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರರು ಮತ್ತು ಪದ್ಮಪ್ರಭರು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವನೀಯ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಅವಶ್ಯಕ ಪ್ರಾಕೃತದ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಿರಿಧಾಮ 'ನಂದಿ'ಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಯಲವಳ್ಳಿಯ 'ಕುಮುದೇಂದು' ಎಂಬ ಜೈನ ಮುನಿಯು 'ನಿರಿಭುವಲಯ' ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1500-1600 ಕಾಲದವರು. ಕನ್ನಡದ ಕವಿಯಾದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1236ರ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವಾದ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿದ 'ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಕರಣ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 10ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಾನ್ಯವೇದದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಳುವಾಗ ಅವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪದಂತನೆಂಬ ಕವಿಯು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅವಶ್ಯಕ ಪ್ರಾಕೃತ ಕವಿ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ತನ್ನ 'ಮಹಾವಿರಾಟ' ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ವೀರನೇನ', 'ಜನನೇನ' ಮತ್ತು 'ಗುಣಭದ್ರ'ರೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿನ ಸಮದಂಡಿಯಾದ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಗಳಿಸಿದ ಕವಿಗಳೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸೇನಗಳ 'ವೀರನೇನರು', 'ಜಯನೇನಾಚಾರ್ಯರು' (ಕ್ರಿ.ಶ. 9ನೇ ಶತ) ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಪಟ್ಟಣಾಗಮ'ಕ್ಕೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 816ರಲ್ಲಿ ಧವಲಾಚಾರ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಶ. 837ರಲ್ಲಿ 'ಜಯಧವಲಾ' ಮತ್ತು 'ಮಹಾಧವಲಾ' ಷೀಕರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಷೀಕರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕರಾಜ್ಯದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜೈನಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ರೂಢಿಯಲ್ಲತ್ತು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಜೈನನೂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರಚನೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಂತಹ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದೆ - ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಎಷ್ಟು ಆಚಾರ್ಯರು-ಕವಿಗಳು-ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣರಾಗಿ ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಸಂಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

12 ಶತಕಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಹಳಗನ್ನಡ ಆಸಿಯ ತಾಳಗಲಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಜೈನಕಾಶಿ ಮೂಡುಚಿದರೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಬಸವಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇಂತಹ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಇಡೀ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲೂ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ 39 + 1 = 40 ಸಂಪುಟಗಳ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಗವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಯಂತರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ

ಅನುವಾದವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಜೈನ-ಜೈನೀತರ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕರು ಎಲ್ಲಾ 40 ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಧವಲಾಸಂಪುಟಗಳು 16, ಜಯಧವಲ ಸಂಪುಟಗಳು 16 ಹಾಗೂ ಮಹಾಬಂಧ / ಮಹಾಧವಲಾ ಸಂಪುಟಗಳು 07 ಹಾಗೂ ಧವಲತ್ರಯಪ್ರವೇಶ - 01, ಒಟ್ಟು 40. ಈ 40 ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲವೇ? ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧವಲಸಂಪುಟದ 2 ಸಂಪುಟಗಳ (5 ಮತ್ತು 12ನೇ ಸಂಪುಟಗಳ) ಅನುವಾದ ಭಾಗ್ಯ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವು ಚೂರ್ಣಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾ. : 'ಜನದತ್ತ ಮಹತ್ತರಾ' ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು (ಕ್ರಿ.ಶ. 676) ಈ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ ರೀತಿಯನ್ನು ತನ್ನ 'ಸಂಬೀಚೂರ್ಣಿ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಈ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತದೊಂದಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. 'ತುಂಬುಲಾಚಾರ್ಯ'ರ (ಎ4ನಿ) 'ಉಭಯನಿಧಾಂತ' ಮತ್ತು 'ಓಂದು ಪಂಚಕ'ದ ಮೇಲೆ (ಒಟ್ಟು 84 + 7 = 91) 91 ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣದ 'ಚೂಡಾಮಣಿ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡದ ಔಕಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಅನೇ ರೀತಿ 'ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ'ರವರು (ಎ4ನಿ) 96 ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಪ್ರಮಾಣದ ಮತ್ತೊಂದು 'ಚೂಡಾಮಣಿ'ಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಆಚಾರ್ಯರಾದ 'ಶಾಮಕುಂಡ' (ಎ4ನಿ) ಎನ್ನುವವರೂ ಸಹ 'ಧಕ್ಕಂಡಾಗಮ' ಮತ್ತು 'ಕನಾಯಪಾಹುಡ' ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತು 12,000 ಶ್ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ-ಪ್ರಾಕೃತ-ಸಂಸ್ಕೃತ ಈ ಮೂರೂ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ದುದ್ವಿವವಶಾತ್ ಈ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳೂ ಸಹ ಅನುಪಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ.

'ಪ್ರಾಕೃತ'ವು ತನ್ನ ಹಿಡಿತ ಹಾಗೂ ಆಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಚ್ಛರ ಹಾಗೂ ರಾಜರುಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಂದುವರಿಸತೊಡಗಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 600ರಲ್ಲಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗ ರಾಜ ಪರಂಪರೆಯ ದುರ್ವಿನೀತನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದರ್ಮವು ಜೈನಧರ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ಇವನೂ ಸಹ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ವಡ್ಡಕಥಾ'. ಏವಾದರೂ ಗುಣಾಧ್ಯನು ಜೈನಾಚಾರ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಬೃಹತ್ಕಥೆ'ಯ ನಂಬಲಹರ್ವಾದ ಒಂದು ಮಾದರಿ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ದುರ್ವಿನೀತನ ವಡ್ಡಕಥೆಯೊಂದೇ ಗುಣಾಧ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಮೊದಲ ಔಕಾಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ನಂತರ 6ನೇ ಶತಮಾನದ (ವಿ.ಹೆಚ್.) ಸಂಘದಾಸನ 'ವಡ್ಡಕಥೆ' ಹಾಗೂ ತಮಿಳು ಜೈನಕವಿ 8ನೇ ಶತಮಾನದ 'ಕೋಂಗುವೇಲರ್' ರಚಿಸಿದ ತಮಿಳುಕೃತಿ 'ಪರುಂಗತ್ಯೆ' ಇವುಗಳು ಬೃಹತ್ಕಥೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತೀಯರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ದುರ್ವಿನೀತನು ಆಚಾರ್ಯಪೂಜ್ಯವಾದರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ದುರ್ವಿನೀತನಂತೆಯೇ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 800ರಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಗಂಗದೊರೆ 2ನೇ ಶಿವಮಾರನು ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿದ್ದು 'ಶಿವಮಾರಮತ' ಅಥವಾ 'ಗಜಾಕ್ಷಕ' ಮತ್ತು 'ಸೇತುಬಂಧ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಧ್ಯಯನವು ಜೈನ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಕೆಲವು ಮೂಲಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಮರ್ಥ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಂತೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಕೃತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹ /

ಗಾಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಅತ್ಯೀಯತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶೈವ ದಿವ್ಯಾನಸರು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ರೋಷ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕರ್ತೃ ಶ್ರೀವಿಜಯನಾದರೋ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯ-ಗದ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಗಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತಜ್ಞರಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಯಿತು ಅಥವಾ ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಶ್ರವಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು ಹೇಗೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಅಂಶ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡೇ ಪಕ್ಷ ಆರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣಗಳು ಇವೆ. ಇಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಾನ ತೀರ್ಥಂಕರಪುರಾಣಗೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1064ರಲ್ಲಿ 'ದಿವಾಕರನಂದಿ'ಗಳು 'ಅ || ಉಮಾಸ್ವಾಮಿ'ಗಳ ತತ್ಪಾರ್ಥನಾಶ್ಲೋಕ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಇದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗೆ ಬರೆಯಲಾದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ಸುಮಾರು 225 ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆ / ಗಾಥಾಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಕವಿಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1031ರ 'ದುರ್ಗಸಿಂಹ'ನ ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಾಡ್ಯನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಬಂದ 'ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ'ನೆಂಬ ಕವಿಯು ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಿಂದ ಮೌಲ್ಕಿಯುತವಾದ ಐದು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ. ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದರು. ಈ ಕೃತಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದಿವ್ಯಾನಸರ ಹಾಗೂ ರಾಜರುಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ನಂತರ ಇದನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರವು ಜೈನಪಂಚತಂತ್ರವೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುಕರ್ಮನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಪ್ರಾಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಗುಣಾಡ್ಯನ ಕವಿತಾನಾಮಧ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಮೇಲೆ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ 'ಪ್ರಥಮ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಅಪರಾಜಿತಸೂರಿಯ 'ವಿಜಯೋದಯ'. ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಿನ 'ಆರಾಧನಾ ಕರ್ನಾಟಕಾ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿ. ಯದ್ಯಪಿ ಇವರುಗಳ ಸಮಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳ ಹಾಗೂ ಪರಿಚಯದ ವಿಚಾರವು ಚರ್ಚಾವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕರ್ನಾಟಕದವರು ಮತ್ತು ೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿ 'ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷು' ತನ್ನ 'ಪುಣ್ಯಾಶ್ರವಕಥಾಕೋಶ'ವನ್ನು ಈ 'ಆರಾಧನಾಕರ್ನಾಟಕ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಡಾ. ಹಂಪನಾ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸು. 920ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯು 19 ಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಡೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾಕೃತದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವ ಕನ್ನಡದ ಅದ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿನ ಉಪನಿಗದೇವಲಗಳ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಯಿಂದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕಥಾಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಾನಾ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಿವರವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 60ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿರಬಹುದು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಕೃತ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಡಾ. ಆ.ನ.ಉಪಾಧ್ಯಾಯವರು, ಡಿ.ಎಲ್.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವರು

ಕೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವತಿ ಆರಾಧನಾ, ಮೂಲಾಚಾರ, ತಿಲೋಯ ಪಣ್ಣಿತಿ, ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ, ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರನ ಕಥಾಕೋಶ, ಒಂಬೂವೀವಪಣ್ಣಿತಿ, ನಯಚಕ್ರ, ದರ್ಶನವಾಹುಡ, ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಸೂತ್ರ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಹೆಗಳನ್ನು ಅಯ್ಯುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣಚರ ಉಪಯುಕ್ತವೂ ಬೋಳು ಕಥೆಗಳು ಮಾತ್ರ, ಅದೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟ. ಒಬ್ಬಾರ ವಡ್ಡಾರಾಧನ ಒಂದು ಹಳಗನ್ನಡದ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವನಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳು ಆನಂತರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಇಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ (ಕ್ರಿ.ಶ. 578ರ) 'ಚಾವುಂಡರಾಯ' ಕೃತ ತಿಷ್ಠಲಕ್ಷಣ ಮಹಾವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಶಾಂತಿನಾಥಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಮುನಿಸೂತ್ರನಾಥ ಪುರಾಣಗಳ ಕೆಲವು ಗಾಹೆಗಳು ಉದ್ಭವನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಪುರಾಣಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಹೆಚ್ಚು ಘನಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೀಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕರ್ತೃಗಳು ಬಹುಶಃ ಮೊದಲು ಪ್ರಾಕೃತ-ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ವಿಶೇಷ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು, ಬಳಿಕ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಚತುರ್ಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಎಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ಕವಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು.1190) ತನ್ನ 'ಆಲಾವತೀ ಪ್ರಬಂಧ'ದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಭುಜಂಗನೆಂಬ ಇಂದ್ರಜಾಲಕನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯ ಅಧಿದೈವ ಮಹೇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವಾಗ (4-82) ಮುಂದೆ ಒಂದು ರಾಜಾಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಗಜಭಟ್ಟನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಂದ ಮಾಡಿಸುವಾಗ (9-58) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ಗಾಹೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ತಂಭಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ತನ್ನ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿಯಾದ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಸುದೇವಕುಮಾರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಒಂದು ರಾಜಾಶೀರ್ವಾದದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಪದ್ಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ (6-39). ಇದೇ ವಸುದೇವಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಸಂಚಾರದ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಗಧದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ "ಮಾಗಧಿಗೆ ಪೂಜಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಕಾವ್ಯದಂತೆ ಸಹಜ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಭಂಗೀ ಭಾವಾಲಂಕಾರವಿಂ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ" ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ (6-39ವ) ಈ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ಮೋಹವಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳು ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕರ್ನಾಟಕನಿಘಂಟುಕಾರ'ನು (ಸು. 1400) ಅದನ್ನು "ಪಾಗದಂ ನರಭಾಷಿತಂ" (72) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೂ 'ಪಶ್ಚಿಮರಂಗಕ್ಷೇತ್ರಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ' ರಚಿಸಿರುವ ತಿಮ್ಮಕವಿಯು (ಸು. 1672-1704) "ಸಕ್ಕದದೊಳಪುರದಂ ನಲವಿಂ ಪಾಗದವಿಂ ರಚಯಿಸಿ ಕೇಳ್ತ ಒಟ್ಟುಳ್ಳದು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಬಂಧುವರ್ಮನು ತನ್ನ 'ಜೀವಸಂಚೋಧನ' (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1150)ಯಲ್ಲಿ 'ಬಾರಸ ಅಣುವೆಕ್ಕಾ' ಹಾಗೂ ಕಥಾಕೋಶಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಎ99ನ) ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭುವಿನ (ಎ9ನ) ಭಂದೋಂಬುಧಿಯ ಅನೇಕ ಭಂದಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ವ್ರತಕಥೆಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆ. ನಾಗಕುಮಾರನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೆಲವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂಲ ಮಹಾಕವಿ ಪುಷ್ಪದಂತನ 'ನಾಯಕುಮಾರಚರಿತು' ಆಗಿದೆ.

ಅಟ್ಟಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನೆಗೆ ಪಣ ತೊಟ್ಟ ಅಂಡಯ್ಯ ಕವಿ (ಸು. 1235)ಯು ತನ್ನ 'ಕಟ್ಟಿಗರ ಶಾವ್ಯ'ದಲ್ಲಿ ದೇಶೀ ಶಬ್ದಗಳು, ಪ್ರಾಕೃತಸಮ, ಪ್ರಾಕೃತಭವಗಳಾದ ತದ್ಭವ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಕೃತ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೇಶೀರಾಜನೆಂಬ ಹಳಗನ್ನಡ ವೈಯ್ಯಾಕರಣಿಯು (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1260) ತನ್ನ 'ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ'ವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಎಂದರೆ ತದ್ಭವಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೊರಬಂದ. ಹೇಳುವುದು ಮಾತ್ರ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಸಮ-ಪ್ರಾಕೃತಭವಗಳೇ ಆದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಶೀರಾಜನ ಅವಿವಿಧ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಕರಣದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂದು ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯದ ನಡವಾಡುವ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಅ.ನೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಪಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ, ಪು.2-3)

ಕಲಶವರ್ಣಿ (1359), ಬಾಹುಬಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವ್ರತಿ (14ನಿ) ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಭಾಲಚಂದ್ರ (1170), ಬಾಲಚಂದ್ರಪಂಡಿತ (1273), ಪದ್ಮವ್ರಥ (ಎ1300), ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ (ಎ1300) ಹಾಗೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಉಚಿತಾರರು ಪ್ರಾಕೃತಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ವಿಜಯಣ್ಣ (ಸು. 1448)ನ ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯೂ ಸಹ ಪ್ರಾಕೃತಾಧಾರಿತ ಕೃತಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಇದುವರೆವಿಗೂ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ ಅಥವಾ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚಂಪೂವಿನ ಉಗಮ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಬೊಟ್ಟ' ಎಂಬ ಒಂದು ಗದ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯಿಲ್ಲಿದೆ. ಸು. 1273ರ ಬಾಲಚಂದ್ರಪಂಡಿತನ 'ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ಬೊಟ್ಟ' ಇದು ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ (ಸು. 1250) 'ಮಾಘನಂದಿ' ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 4 ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 647 ಪ್ರಾಕೃತಗಾಹೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ 2 ಕೃತಿಗಳಾದ ಪದಾರ್ಥನಾರ ಮತ್ತು ಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ (ಎ15ನಿ) ಅ|| ಕುಮುದೇಂದು ಮುನಿಗಳ 'ಸಿರಿಭುವಲಯ' ಗ್ರಂಥವು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಅಪರೂಪವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 4 ಪ್ರಾಕೃತ ದೋಹಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಇವೆರಡೂ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವಿನ ಸುಮಾರು 10 ಶತಮಾನಗಳ ಒಡನಾಟದಿಂದಾಗಿ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಮನಮಾತು, ವಾಸದ ನೆಲೆ, ಆಶ್ರಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನವಲಂಭಿಸಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಸಂಭಾವ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳನ್ನು ದೇಶೀ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಲನು ತನ್ನ 'ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಅಶೋಕನ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ಇಸಿಲ್' (3) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದವೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ 1958ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ 'ಇಸಿಲ್' ಶಬ್ದವು ಕನ್ನಡ 'ಇಸಿಲ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಾಕೃತೀಕರಣ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ 'ಕೋಟೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ರೂಪವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಕ್ಕು / ಇಕ್ಕು ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆ, ಕನ್ನಡದ ಇಸಿಲ ಬಾಣ ಹೊಡೆಯುವ ಸ್ಥಳ ಎಂದರೆ ಕೋಟೆ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಮಹಾಕವಿ ಹಾಲನಿಂದ ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಹೀಗಿವೆ 'ಕುಂತಲ ಜನಪದೇಸರ' (ಕುಂತಲದೇಶದ ರಾಜ), ಪೊಟ್ಟ - ಹೊಟ್ಟೆ, ತುಪ್ಪ - ತುಪ್ಪ, ಪಟ್ಟು - ಹೊಡೆ / ಎಟು, ತಿರ್ - ಸಾಧ್ಯವಾಗು, ಕುರರ್ - ಕುರಿ, ಪಲ್ಲಿ - ಹಕ್ಕಿ, ಪುಲ್ಲಿ - ಹುಲಿ, ಓಲಗ್ಗ - ಓಲಗ (ಓಲೈಸು), ಕುಲವಇ - ಕುಲಪತಿ, ಉಪದಿಸ - ಉಪದೇಶಿಸು ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ

ಅನುಸಾರವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಡಾ. ಅನೇಲುವಾಚಾರ್ಯನವರ Kanarese words in Desi Lexicons ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು ಎಂಬುದು ಡಾ. ಅ.ವಿ.ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳವರ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ-ಕಾವ್ಯ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ

ಕನ್ನಡದ 'ಕಂದ' ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೂಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಸೀತಾರಾಂ ಜಾಗೀರ್‌ದಾರ್ ರವರ ಲೇಖನದ ಶೀರ್ಷಿಕೆ "ಕನ್ನಡ-ಕಂದ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದ"ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಕಂದಪದ್ಯ ರಚನಾ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಶ್ರೀವಿಜಯನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 413, ಪಂಪನ ಅಡಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 990, ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯದಲ್ಲಿ 738, ವೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 1169, ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 590, ಜನ್ನನ ಯಶೋಧರಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 338, ರನ್ನನ ನಾಹನಭೀಮವಿಜಯದಲ್ಲಿ 395 ಕಂದಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವ ವಿಚಾರವೂ ಈ ಲೇಖನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಗಳ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮಾತ್ರಾ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಸುವ 'ಕಳ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾದ 'ಪದ್ಯ'ಯೆಂಬ ಶಬ್ದ, ಪಂಚಮಾತ್ರಾ ಗಣ ಸಂಚ್ಛೇದ ಬಳಸಿದ ತೋಮರಗಳ ಎಂಬ ಮಾತು, ತಾಳದ ಗಣನಗ ಒಡಂಬಟ್ಟು ನಡೆಯುವ ಧಂದೋಲಯ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುವಂಥವು. ಈ ಪ್ರಭಾವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರಾ ಚತುಷ್ಪದಿ ವರ್ಗದ ದ್ವಿಪದಿಯ ಪ್ರಾಕೃತರೂಪವಾದ ದುವಯಿ, ಧವಳ, ಸೀಸಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಷಟ್ಪದಿ ಇಂಥ ಧಂದೋಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕೂಳ-ಕೂಡೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಒಳಪದರಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿವೇಚನೆ ನಡೆಸಿದಾಗ, ಕನ್ನಡದ ದೇನೀಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಗುರುತಿಸುವಂತಿದೆ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಾಕೃತವೂ ಕನ್ನಡವೂ ನೆಂದ ಮರೆಯ ನಿಧಾನಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬಂದ ಜನಭಾಷೆಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ.ವಿ.ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ 2008ರ ದೀಕ್ಷಾಂತ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚಂಪೂ : ಕನ್ನಡದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರಗಣ + ಪ್ರಾಕೃತದ ಮಾತ್ರಾಗಣ + ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಅಂಶಗಣ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು 'ಚಂಪೂ' ಎಂಬ ಗದ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತವಾದುದನ್ನು ನಾವು ಚಂಪೂ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವರಕವಿ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು "ಜೈನರ ಕಾವ್ಯದ, ಶರಣರ ವಚನದ, ದಾಸರ ಹಾಡಿನಂತೆ ಈ ನಾಡು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ಡಾ. ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ-ಪ್ರಾಕೃತ-ಸಮನ್ವಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತ್ರಿಪದಿ : ಕನ್ನಡದ ತ್ರಿಪದಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಕಂದಪದ್ಯಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಇದೆ.

ಮಾತ್ರಾಗಣ : ಶಬ್ದಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಚನಾವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾತ್ರಾಗಣ ಭೇದವೂ ಸಹ ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೂಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಪು.ತಿ.ನ., ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಭಂದಸ್ಥಿತಿ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಥಿತಿ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದಸ್ಥಿತಿಗಳ ಅರಿವು ಪ್ರಭಾವವಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಚಂಪುವಿನ ಪದ್ಧತಿ ಪಂಪನಿಗೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವುದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿ. ಈ ಚಂಪುವಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಪದ್ಯಗಳು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿಯೂ, ವೃತ್ತಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ನಡುನಡುವೆ ಗದ್ಯಖಂಡಗಳು ಯಥೋಚಿತ

ವ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರಳವಾಗಿ ರಗಳೆಗಳೂ, ವೇದಿಕೆ ಭಂಡವಿನ ಅಕ್ಕರ ಶ್ರೀಪದಗಳೂ ಗ್ರಾಹ್ಯ ವಡವಿರುತ್ತವೆ. ಕಂದ ವದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಸ್ತಂಭಕ (ಖಂಭಕ).

ರಗಳೆಗಳ ಮೂಲ ಅವಶ್ಯಕ ಭಂಡವಿನ ಸಮಚತುಷ್ಪದೀ ವರ್ಗದ ಪದ್ಯತಿ ವೇದಲಾದ ಭಂಡವ್ಯಗಳ ಕವಡಕಗಳು.

ಪ್ರಾಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳು ಅಶ್ವಾಸ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಅಶ್ವಾಸ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಚಂಪವಿನ ವರಂವರ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದುದರಿಂದ 'ಕುವಲಯಮಾಲಾಕಣ' (ಕ್ರಿ.ಶ. 779) ವೇದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಜೈನಕವಿಗಳು ಆ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದರು. ಅದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀವ ಜೀವಾಳವಾದ ಚಂಪವಿಕಾವ್ಯವದ್ಯತಿ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆದುದು.

ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೇಂವ್ರೆಯವರು - "ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರು ಪುಂಡವೋಕರಿಗಳಲ್ಲ, ಸಾಧುಗುಂಪರು, ಶ್ರೀಷ್ಠರು, ದಾಶರಿಕರು, ದ್ರಷ್ಟಾರರು, ಮುನಿಗಳು, ತಪಸ್ವಿಗಳು ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರನಾದ ತಪೋಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿಂತಿದ್ದೇವೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಶಿತಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಅಯ್ಯರೇಖನಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಗಳು, ಡಾ. ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್.
2. ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ, 5ನೇ ಸಂವೃಷ, ಡಾ. ಕಾ.ಮಾ.ನಾ ಮತ್ತು ಡಾ. ಜಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ
3. ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ, ಡಾ. ತ.ನ.ಶಾ.ನುರಾಯರು
4. ಜೈನಾಗಮ ಇತಿಹಾಸ ದೀಪಿಕೆ, ಡಾ. ಎಂ.ಡಿ. ವಸಂತರಾಜಯ್ಯ
5. ಕವಿಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಕೆ.ಅನಂತರಾಮು
6. ಚಾವುಂಡರಾಯವುರಾಣ, ಡಾ. ಜಿ.ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪ
7. ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾವ್ರವೇಶಿಕಾ, ಡಾ. ಪ್ರೇಮ ಸುಮನ್ ಜೈನ್
8. ಪ್ರಾಕೃತವ್ರವೇಶಿಕಾ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ
9. ಜೈನವರಿಭಾಷಾಂತ್ಯಕೋಶ, ಡಾ.ತ.ನು.ಶಾ.ನುರಾಯ, ಮತ್ತು ಹಂ.ವ.ನಾಗರಾಜಯ್ಯ
10. ದೀಕ್ಷಾಂತ್ಯಭಾಷಣ, ಡಾ. ಜಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ
11. Influence of Prakrit on Kannada Literature, Dr. Hampa Nagarajaiah
12. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಮನ, ಡಾ. ನಾ.ಶಿ. ಮರುಳಯ್ಯ
13. ಜೈನಕವಿಗಳ ಕಾಣಿಕೆ, ಪಂ.ಕ. ಭುಜಬಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು
